

2008

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

Paper 1

Time : 3 Hours /

/ Maximum Marks : 300

INSTRUCTIONS

Each question is printed both in English and in Kannada.

Answers must be written in the medium specified (English or Kannada) in the Admission Ticket issued to you, which must be stated clearly on the cover of the answer book in the space provided for this purpose. In case of any doubt in the Kannada text, please refer to English text.

This paper has four parts :

A	20 marks
B	100 marks
C	90 marks
D	90 marks

Marks allotted to each question are indicated in each part.

*All questions in Part A, Part B and Part C are **compulsory**.*

*Answer any **three** questions in Part D.*

ವಿಶೇಷ ಸೂಚನೆ : ಈ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸೂಚನೆಗಳ ಕನ್ನಡ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೊನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

SEAL

PART A

4×5=20

Answer each question in about 50 words. Each question carries 5 marks.

- I. Write short notes on the following :
- (a) The scope and importance of Rural Sociology.
 - (b) The concepts and measures of Poverty in India and their importance for development initiatives.
 - (c) Key features of a tribal community.
 - (d) Small Farmers Development Agency.

ಭಾಗ A

4×5=20

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಸುಮಾರು 50 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ಉತ್ತರಿಸಿ. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 5 ಅಂಕಗಳು.

1. ಕೆಳಗಿನವುಗಳಿಗೆ ಕಿರುಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ :

(ಎ) ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ.

(ಬಿ) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಡತನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಪನಗಳು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ.

(ಸಿ) ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

(ಡಿ) ಸಣ್ಣ ರೈತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆ.

[Turn over

PART B

10×10=100

Answer each question in about 100 words. Each question carries 10 marks.

2. Discuss the rural and urban disparities in India.
3. What is the connection between caste and class in India ?
4. Outline key features of the rural social structure.
5. Discuss the issue of rural housing as highlighted through the Five Year Plans.
6. Discuss the concept of Development and the distinction between Development and Growth.
7. Discuss the early attempts at rural development in India.
8. Write a note about rural electrification.
9. What are some of the features of rural indebtedness ?
10. What have been the measures for promoting rural and cottage industries ? Discuss their effectiveness.
11. Discuss the social problems of the weaker sections and implications for rural development efforts.

ಭಾಗ B

10×10=100

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 100 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 10 ಅಂಕಗಳು.

2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರಗಳ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
3. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವೇನು ?
4. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ.
5. ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವಂತೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
6. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಏನು ಚರ್ಚಿಸಿ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ.
7. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ ನಡೆದ ಆರಂಭದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.
8. ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.
9. ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ರಮಗಳೇನು ? ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

ಒಳ್ಳೆಯ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ? ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ?

ಉತ್ತರಿಸಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

PART C

6×15=90

Answer each question in about 150 words. Each question carries 15 marks.

12. What are the objectives and major components of the Drought Prone Area Programme ?
13. Discuss the role of the Jawahar Rozgar Yojana in addressing the problems of poverty and unemployment.
14. Discuss the role of Regional Rural Banks in rural development.
15. Provide an overview of the objectives and the scope of land reforms in India.
16. Critically discuss the contribution of IRDP in rural development.
17. Discuss the Primary Health Care system and its role in promoting rural health.

ಭಾಗ C

6×15=90

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 150 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 15 ಅಂಕಗಳು.

12. ಬರ ಪೀಡಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಧೈಯಗಳೇನು ಮತ್ತು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳೇನು ?
13. ಬಡತನ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಜವಾಹರ್ ರೋಜಗಾರ್ ಯೋಜನೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
14. ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
15. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳ ಧೈಯಗಳು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ನೋಟವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ.
16. ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ IRDP ಯ ಕೊಡುಗೆ ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.
17. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯಪಾಲನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವರ್ಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.

[Turn over

PART D

3×30=90

*Answer any **three** of the following questions, each in about 300 words.
Each question carries 30 marks.*

18. Critically discuss the Community Development Programme in India.
19. Discuss the issue of migration from rural to urban areas in terms of causes and impact.
20. Discuss the agricultural problems of the Indian economy.
21. Discuss the scope of the National Rural Employment Guarantee Scheme in addressing concerns of rural poverty and unemployment.
22. What is the process and machinery for rural development planning in India ? Why is decentralized planning important ?

ಭಾಗ D

3×30=90

ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದಾದರೂ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 300 ಪದಗಳನ್ನು ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ 30 ಅಂಕಗಳು.

18. ಭಾರತದ ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.
19. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಲಸೆಯನ್ನು ಅವುಗಳ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿ.
20. ಭಾರತೀಯ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.
21. ಗ್ರಾಮೀಣ ಬಡತನ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತರಿ ಯೋಜನೆಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
22. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನಾ ನಿರೂಪಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿದೆ ? ವಿಕೇಂದ್ರಿತ ಯೋಜನಾ ನಿರೂಪಣೆ ಏಕೆ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ ?

2008

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

Paper 2

Time : 3 Hours |

| Maximum Marks : 300

INSTRUCTIONS

Each question is printed both in English and in Kannada.

Answers must be written in the medium specified (English or Kannada) in the Admission Ticket issued to you, which must be stated clearly on the cover of the answer book in the space provided for this purpose. In case of any doubt in the Kannada text, please refer to English text.

This paper has four parts :

A	20 marks
B	100 marks
C	90 marks
D	90 marks

Marks allotted to each question are indicated in each part.

*All questions in Part A, Part B and Part C are **compulsory**. Answer any **three** questions in Part D.*

ವಿಶೇಷ ಸೂಚನೆ : ಈ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸೂಚನೆಗಳ ಕನ್ನಡ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೊನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

SEAL

PART A

4×5=20

Answer each question in about 50 words. Each question carries 5 marks.

1. Write short notes on each of the following :
 - (a) The Gandhian concept of Gram Swarajya.
 - (b) Major recommendations of the Asoka Mehta Committee.
 - (c) Goals of Panchayati Raj institutions in India.
 - (d) Rural industries in Karnataka.

ಭಾಗ A

4×5=20

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಸುಮಾರು 50 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ಉತ್ತರಿಸಿ. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 5 ಅಂಕಗಳು.

1. ಕೆಳಗಿನವುಗಳಿಗೆ ಕಿರುಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ :

(ಎ) ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕುರಿತಂತೆ ಗಾಂಧೀವಾದದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ.

(ಬಿ) ಅಶೋಕ ಮೆಹ್ತಾ ಸಮಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳು.

(ಸಿ) ಭಾರತದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಗುರಿಗಳು.

(ಡಿ) ಕರ್ನಾಟಕದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು.

[Turn over

PART B

10×10=100

Answer each question in about 100 words. Each question carries 10 marks.

2. Discuss the importance of the Gram Sabha.
3. Outline the key recommendations of the Balwant Rai Mehta Committee.
4. Discuss the nature and role of the administrative machinery in providing special services to the weaker sections.
5. Highlight some of the development issues in Karnataka.
6. Discuss the trends in growth of agricultural sector in Karnataka.
7. Outline the role of the Hyderabad Karnataka Development Authority in terms of the reason for its formation, area covered and focus.
8. What are the features of a co-operative enterprise that distinguish it from other types of enterprises ?
9. Outline the structure for co-operative education in India and comment on its importance.
10. What has been the contribution of the Anand Pattern of Dairy Co-operatives to the Co-operative movement ?
11. Discuss the growth of the Co-operative movement in Karnataka.

ಭಾಗ B

10×10=100

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 100 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 10 ಅಂಕಗಳು.

2. ಗ್ರಾಮಸಭೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
3. ಬಲವಂತರಾಯ್ ಮೆಹ್ತಾ ಸಮಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ.
4. ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
5. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.
6. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
7. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು, ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಅದು ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ.
8. ಸಹಕಾರಿ ಉದ್ಯಮದ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅದನ್ನು ಇತರ ರೀತಿಯ ಉದ್ಯಮಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ ?
9. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಮತ್ತು ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸಿ.
10. ಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಆನಂದ್ ಮಾದರಿಯ ಹೈನುಗಾರಿಕೆ ಸಹಕಾರವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಏನು ?
11. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯು ಬೆಳೆದುಬಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.

[Turn over

PART C

6×15=90

Answer each question in about 150 words. Each question carries 15 marks.

12. Discuss the provisions of the Panchayats (Extension to the Scheduled Areas) Act, 1996.
13. Discuss the concept and challenges of Democratic Decentralization.
14. Discuss the structure and functions of rural development administration in India.
15. Discuss the Panchayati Raj experiment in Karnataka.
16. Discuss the nature and the key issues raised by the Peasant Movement in India. Illustrate with examples of struggles in different parts of the country and/or at different points of time.
17. Critically assess the role of the State in Co-operation.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 150 ಪದಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 15 ಅಂಕಗಳು.

12. ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ (ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆ) ಕಾಯಿದೆ, 1996 ರ ಉಪಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.
13. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
14. ಭಾರತದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಿರಿ.
15. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ ಪ್ರಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.
16. ಭಾರತದ ರೈತ ಚಳುವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅದುವಿತ್ತಿದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ. ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು/ಅಥವಾ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
17. ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪಾತ್ರವೇನು ? ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ.

PART D

3×30=90

Answer any **three** of the following questions, each in about 300 words.
Each question carries 30 marks.

18. Discuss the role of Panchayati Raj institutions in rural development.
19. Discuss the contribution of the 73rd Constitutional Amendment to strengthening democracy at the grassroots level by highlighting its main features.
20. Discuss the principles of Co-operation.
21. Discuss the role of NABARD in the context of the Co-operative Credit structure in India.
22. Discuss the structure, organisation and progress of any two national level Co-operatives. Mention the significance of their role in the present context.

ಭಾಗ D

3×30=90

ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದಾದರೂ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರವೂ 300 ಪದಗಳನ್ನು ಮೀರದಂತಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ 30 ಅಂಕಗಳು.

18. ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪಾತ್ರಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
19. ಬೇರಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿಸಲು 73ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
20. ಸಹಕಾರ ತತ್ವದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
21. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಸಾಲರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (NABARD) ನ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.
22. ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಯಾವುದಾದರೂ ಎರಡು ಸಹಕಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ರಚನೆ, ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರದ ಮಹತ್ವವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.